

JAAN KROSSI "WIKMANI POISID" JÕUAB TELEEKRAANILE

Juuni algul alustas "Teleteater" Jaan Krossi romaani "Wikmani poisid" ainetel tehtava teleseriaali võtetega. Ühtekokku umbes kuus tundi kestev lavastus kujuneb "Teleteatri" seni töömahukaimaks ettevõtmiseks. Suuremates rollides teeb kaasa ligi kolmkümmend näitlejat, üldse ulatub osaliste arv kuuekümneni. Seriaali lavastab "Teleteatri" pearežissöör Vilja Palm, operaator on Aarne Kraam ja kunstnik Tiiu Übi. Kooli direktor Johan Wikmani osas näeme Mikk Mikiveri, õpetajaid mängivad Rudolf Allabert, Madis Kalmet, Jaan Rekkor, Aarne Üksküla, Andres Noormets, Enn Kraam, Peeter Kard, Toomas Kreen, Rein Oja, Maria Klenskaja, Luule Komissarov, Mati Klooren ja Rein Laos. Wikmani kooli poisteks on Mait Malmsten, Indrek Sammul, Marko Matvere, Ain Mäcots, Lauri Laos, Meelis Muhu, Tiit Kikas, Meelis Pai jt.

"Wikmani poiste" esimene jagu jõuab teleekraanile 1. jaanuaril. Edaspidi võib lavastuse järke näha iga kahe nädala tagant suveni välja.

Oktoobri lõpul, kui "Wikmani poiste" materjalist oli kolmveerand üles võetud, vestlesime lavastaja Vilja Palmiga.

"Wikmani poisid", 1995. Režissöör Vilja Palm. Wikmani huvastijätt õpilastega oma kabinetis. Keskel Jaak Sirkel (Mait Malmsten), paremal Richard Laasik (Indrek Sammul).

Teleseriaalid on ilmselt kogu maailmas populaarsed. "Metsiku Roosi", "Tahmanõ" ja teiste seda sorti seebiooperite kõrval näeme juba aasta otsa esimesi omamaiseid seriaale. Mihkel Muti - Toomas Kirsi "Salmonite" ja Astrid Reinla - Tõnis Kase "Õnne 13" üle vaieldakse, ollakse nende poolt või vastu, kuid igal juhul neid vaadatakse. Viimased valmivad meelelahutussaadete toimetuses, nüüd teeb esimest seriaali "Teleteater". Miks valisite selleks Jaan Krossi romaani "Wikmani poisid"?

"Teleteater" ei ole tõepoolest kunagi selliseid järgnevaid lugusid teinud. On küll olnud mitmesugulisi lavastusi nagu Gunnar Kilgase "Rudolf ja Irma" A. H. Tammsaare "Elu ja armastuse" järgi, kus minu arust suurepäraselt näitasid oma näitlejameisterlikkust Elle Kull ja Evald Hermaküla. See oli aga tück aega tagasi ja seda ei saa ikkagi seriaaliks nimetada.

Säärasel kujul seriaale nagu "Õnne 13" ja "Salmonid" me ei hakkagi tootma - pean neid puhtmeelelahutuslikuks, aga "Teleteater" orienteerub teistele väärtustele. Miks siiski "Wikmani poisid"? Esiteks oli see meil juba ammune mõte, jõud ei käinud lihtsalt sellest siiani üle. Krossi vastu tunnen lisaks isiklikku huvi - ta meeldib mulle kirjanikuna.

Üldse püüab "Teleteater" eesti klassikat, nii näidendeid kui muud, võimalikult rohkem ekraanile

tuua. Et need asjad ei jääks unustusse, oleme igal aastal mõne Eesti väärtteose lavastanud. Selline traditsioon on Eesti Televisioonis juba ammu. Tuletagem meelde kas või Endrik Kerge "Pisuhända", "Tabamata imet", "Kuulsuse narre" ning Priit Pedajase "Sood" jt. Üritame pelgalt meelelahutust võimalikult vähem pakkuda ja rohkem kavva võtta väärtkirjandusele toetuvaid telelavastusi. Sellega vahest erinemegi meelelahutussaadete toimetuses toodetavast.

Krossi romaani nüüdsele lavastamisele andis mingi tõuke ka asjaolu, et ta kandideeris mitmendat aastat järjest Nobeli kirjandusauhinnale. Pealegi tuleb Krossil veebruaris 75. sünnipäev. Ja meie pole siiani tema teoseid üldse lavastanud ning ega neid teatriteski kuigi palju ole olnud.

Kahte eespool nimetatud tänapäevaainelist seriaali võib pidevalt juurde kirjutada ja lõpmatuseni jätkata. "Wikmani poisid" on kindlalt piiritletud nii süžeeliselt kui ka ajas. Algul oli teil plaanis lavastada see 12-osalise, kas nii jääbki ja kas stsenaarium oli täies ulatuses valmis juba enne võtetega alustamist?

Stsenaarium oli küll enne võtteid täielikult valmis. Kui aga nii pikka lavastust teha, siis võib montaaži ajal üht-teist muutada, seepärast olen jätnud osade lõpliku arvu võimalikult lahtiseks. Pealegi on

veel üks asjaolu, millest sõltub, kas tuleb 12 või 13 seeriat. Teatavasti kandub raamatu lõpus tegevustik vahepeal Stockholm - poiste koolilõpureis. Oleksime väga tahtnud sel suvel kolmeks päevaks Stockholmis sõita ja need võtted seal tiheda tööga ära teha. Aga raha! See reis oleks läinud maksma peaaegu poole meie eelarvest. Lootsime sponsorite abile ja Rootsi-poolsele toetusele, kuid näib, et sealmaal ei käi kõik nii lihtsalt ja kiiresti - nende otsustused sponsorsummade väljaandmisel võtavad kaua aega. Vahest saame kevadel Rootsis ära käia - sellest oleneb, mitu seeriat tuleb.

Kes kirjutas "Wikmani poisid" stsenaariumi?

Käsikirjaga tegeles neli inimest: Hugo Ader, mina ise ja Andres Maimik ning Anu Soolep. Kaks viimati nimetatut õpivad Humanitaarinstituudis, meil on nad kaks aastat õppinud televisiooni eriala ja peaksid küllalt hästi juba tundma teletööd ning selle võimalusi. Nad on varem proovinud oma kält harjutada paari lavastusega. Neilt tuli stsenaariumi värsked ideid - tegemist on ikkagi n-ö rikkumata inimestega. Arvan, et see tuli meie tööle kasuks.

Romaani tegevus toimub põhiliselt 1937.-1938. aastal, viimases peatükis jõutakse välja septembrisse 1944. Kas seriaal haarab kogu romaani tegevustiku ja mil määral järgisite dialoogis Jaan Krossi sõnastust?

Võiks öelda, et peaaegu kogu sündmustik on haaratud. Lavastuses jõuame samuti 1944. aastasse. Oleme olnud võimalikult romaaniitruud ega ole püüdnud kirjutada Krossi ümber või midagi lisada. Üht-teist jäi mõistagi ära, tegemist on ikkagi kaunis mahuka raamatuga ning äärmiselt eepilise, jutustava, voolava looga. See kujutab lavastuse puhul teatavat ohtu, samas me ei püüdnud päris lahti saada algmaterjalile omast ühtlasest, voolavast jutustamislaadist.

Dialoogis püüdsime küllaltki täpselt järgida Krossi sõnastust. Vaid mõned kohad, mis tundusid väga kirjanduslikud, üritasime pisut loomulikumaks teha.

Jaan Kross iseloomustab romaanis oma tegelasi täpselt, ka välimuse osas. Lugenud raamatut, ei kujuta ma kooli direktori Wikmanina peale Mikk Mikiveri või usuõpetaja Tooderi osas Rudolf Allaberti kõrval kedagi teist ette. Tahan öelda, et nad on väga täpselt kirjaniku poolt etteantud tüpaaži järgides valitud. Kas poiste osatäitjate valikul hoidsite samavõrd kinni kirjaniku näpunäidetest?

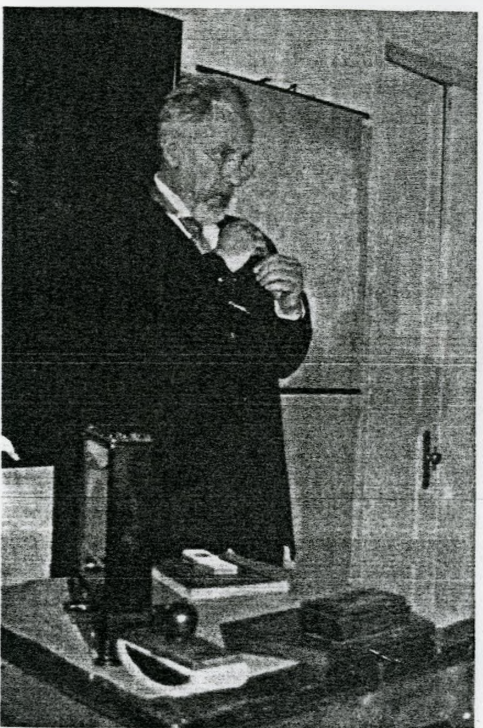
Vahel küll, teisel milte. Kui välimine olemine joon iseloomustas karakterit, siis püüdsime seda jälgida näitlejate valikul. Arvan, et Mait Malmsten vastab küllalt täpselt Jaak Sirkli kirjeldusele romaanis.

Samuti valisime lähtudes teatud määral romaanis antud välisest iseloomustusest Maria ossa Helen Vannari ning proua Pukspuu rolli Kaie Mihkelsoni.

"Wikmani poisid". Direktor Johan Wikman (Mikk Mikiver).

"Wikmani poisid". Usuõpetaja hr Tooder (Rudolf Allabert).

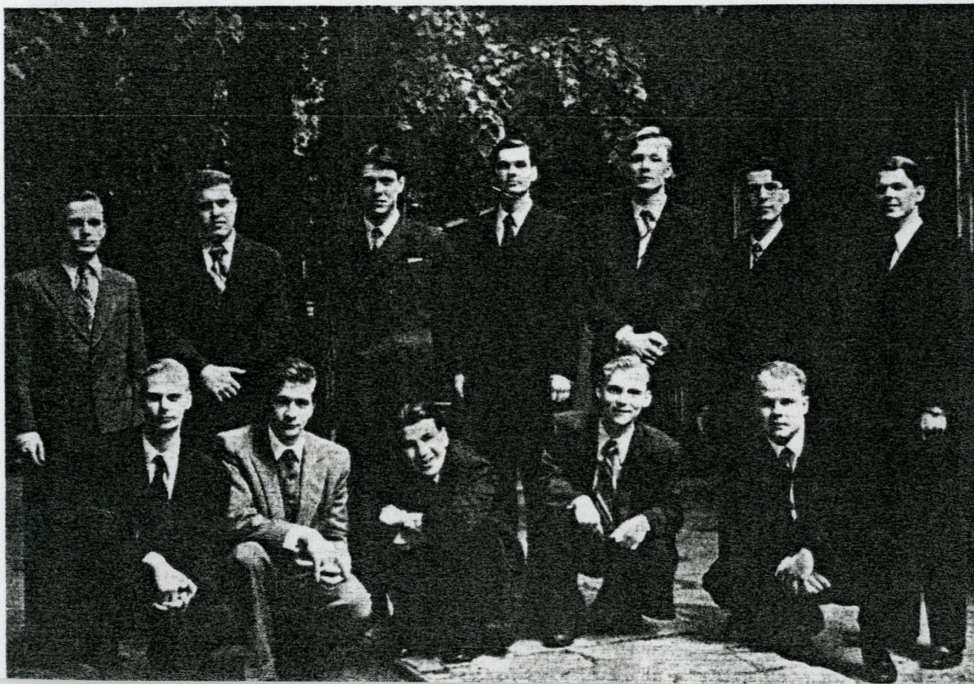

"Wikmani poisid". Filtsika õpetaja hr Hellmann (Aarne Üksküla).

"Wikmani poisid". Wikmani gümnaasiumi õpilased. Esimeses reas vasakult: Linkman ehk Valge Luich (Margus Jaanoviits), Penno (Marko Matvere), Rumma (Lauri Laos), Jauram (Tiit Kikas) ja Tummel (Ago Anderson); teises reas: Richard Laasik (Indrek Sammul), Rand (Andrè Aarniste), Jaak Sirkel (Mait Malmsten), Koorman (Meelis Pai), Juhan Pukspuu (Ain Mäeots), Vare (Meelis Muhu) ja Kelder (Raivo Maripuu).

T. Tuule foto

"Wikmani poisid". Hommik pärast Koormani sünnipäeva, Kristjan Koorman (Meelis Pai) ja Britta (Pille Lukin).

Päris mitme tegelase juures püüdsime aga üldse ära unustada etteantud välimuse kirjelduse.

Sama täpselt kirjeldab Kross tegevuspaiku - Kalamaja, Kadrioru, Nõmme jt, ning sündmuskohtade interjööri. Hoidsite te selles osas romaanist kinni?

Samuti võib vastata: vahel küll, teinekord mitte. Näiteks koolisaali püüdsime taastada täiesti täpselt. Mõnikord sai aga interjööri kujundamisel määravaks asjaolu, et meil ei ole praktiliselt võimalik kutsagilt lihtsalt muretseda Krossi kujutatud esemeid. Meile kättesaadavate asjadega püüdsime luua õhk-

"Wikmani poisid". Lõuna Sirkelite kodu. Hr Sirkel (Jüri Krjukov), Jaak (Mait Malmsten) ja pr Sirkel (Elle Küll).

konna, miljöö, nagu meie arvates võis tollal valitse- da. Seega, ütlеме, taastasime ekvivalentse atmosfääri, mitte aga otseselt romaanis kujutatud interjööri.

Koolistseenid filmisite ikkagi Westholmis?

Seda küll, vanas puumajas. Ja mitte sellepärast, et ajasime tohutult taga ruumide autentsust. Vaid pigem asjaolul, et kuigi Tallinnas on säilinud palju eestiaegeid koole, käib neis enamasti koolitegevus ja need ruumid on sadu kordi üle remonditud ning kogu endine atribuutika asendatud uuemaga. Westholm on üks vähesedaid paiku, kus kõik säilinud sellisena nagu kolmekümnendatel aastatel.

Aga poiste kodud?

Oleme püüdnud, niipalju kui võimalik, järgida rajooni. Paik, kus keegi elas, ütles väga palju selle inimese kohta. Me ei saa ka praegu Nõmme poisse panna Kalamaja elama.

Aga nagu kino tegemisel ikka, võtame meiegi välisistseeni üles ühes kohas ja toas toimuva sootuks teises paigas. Üldse on Tallinnas väga raske teha filmi kolmekümnendatest aastatest. Ma ei võinud endale varem ette kujutada, milliste raskustega seisid silmitsi. Vahel tekib lihtsalt tahtmine lüüa kõigele käega ja sõita Võrru või Valka filmima.

Esiteks on Tallinnas säilinud äärmiselt vähe eestiaegeid tänavaid, või siis on need korrast ära; et nad asfaldiga on kaetud, selle asjaoluga oleme juba leppinud, niikuinii ei välista seda, et see jääb kaadrisse. Tollaseid tänavaid ehitada me ju ei jaks. Samamoodi on vanad majad korrast ära või kindlasti täis riputatud kõikvõimalike aktsiaseltside reklaami. Kõige selle ärakoristamisel jääb lihtsalt jõust puudu.

Omaette probleemiks on puhta heli kättesaamine: kui leiad sobiva võttepaiga, siis kindlasti kvartali taga käib metsik liiklus ja autode tuulutamine. Nii

mõnigi kord oleme just sellist põhjustel pidanud loobuma pealtnäha ainumõeldavast kohast.

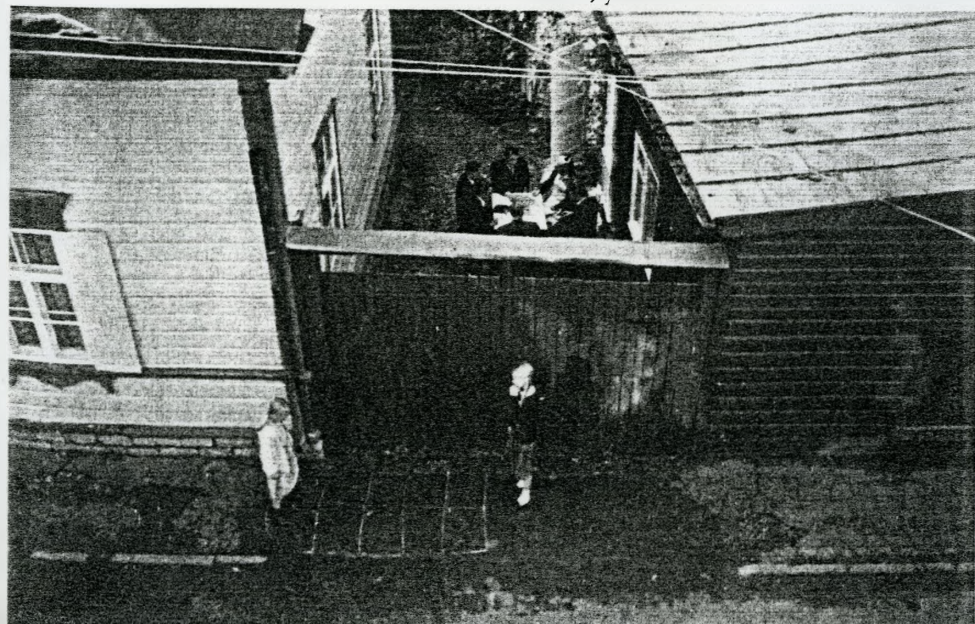
Kas ajastu paikapanemisel kasutasite ka konsultante?

Ikka, meil on endil grupis eakamaid inimesi, kes tollal õppisid. Ja minu enda vanemad käisid cesti ajal gümnaasiumis, üks Lenderis, teine Gustav Adolfis. Nende käest olen üht-teist küsinud. Loomulikult vestlesime Jaan Krossiga enne seriaali alustamist ning ta kohtus poiste osatäitjatega. On samuti selliseid nõuandjaid, et kui tahame näiteks katta inglise stiilis lõunalauda, siis tuleb kohale keegi, kes sel ajal töötas koduabilisena Inglismaal. Koolipeo filmimisel istus meil kõrval vanaproua, kes õpetas pidevalt, kuidas end sellises kohas vanasti üleval peeti. Pealegi on asju, millega ise ei saaks üldse hakkama - Riksi kodus oleva harjatöökojaga näiteks. Jälle üks proua selgitas, mismoodi neid harjutatakse.

Kuidas Wikmani poiste valik toimus?

Seda, et me "Wikmani poistega" just nüüd alustasime, tingis paljuski asjaolu, et kevadel lõpetas lavakunstikateedri Ingo Normeti kursus. Seal olid väga andekad poisid, me vaatasime korduvalt kõiki nende etendusi. Nad lõpetasid kooli ja pidid alles sügisel teatritesse laiali minema, suvel olid nad aga vabad. Sellest lennust valisime Wikmani poiste ossa Mait Malmsteni, Indrek Sammuli, Ain Mäeotsa ja Ago Andersoni. Nende kõrval mängivad mõned varasemad lõpetanud, nagu Marko Matvere, ja nooremate kursuste poisid, aga samuti Pedagoogika-ülikooli praeguse kolmanda kursuse tudengid.

Osa poisse valisime lihtsalt tüpaažist lähtudes, nad ei ole näitlejad ega õpigi selleks. Et mitte killustada tähelepanu, jätsime ka mõned romaanis põgusalt või üksnes nimepidi mainitud tegelased välja.

Tütarlaste kandvatesse rollidesse valisite Liina Olmaru ja Piret Kalda, kas Ingo Normeti lennus sobivaid näitlejaid ei olnud?

Sealsed tüdrukud olid kõik hästi vahvad, kuid antud juhul olin kinni mingi oma ettekujutuse küljes. Tahtsin kindlat tüüpi ja sellist seal ei olnud.

Virve osatäitjat otsisin väga kaua, võtted juba käisid, kuid meil puudus ikka sobiv näitleja. Ma olin Liina Olmaru muidugi laval näinud, kuid isiklikult polnud temaga tuttav. Kutsusime ta proovivõttele ja materjali pärast üle vaadates andsid tema poolt kõik võttegrupi liikmed oma hääle. Virve ossa sobib ta minu arvates oma tüübi poolest suurepäraselt.

Kuidas sellise seriaali võtted toimuvad, kas nagu filmi puhul, erinevad stseenid läbisegi, või vastavalt süžee kulgemisele?

"Wikmani poisid". Pukspuude kodus. Jaak (Mait Malmsten) ja pr Pukspuu (Kaie Mikkelsen).

"Wikmani poisid". Poisid Maria (Helene Vannari) juures.

Nagu filmiski, peame hüpama kord algusest loo keskele ja siis jälle tagasi. Näitlejate jaoks on see muidugi raskem variant, kuid teisiti lihtsalt ei õnnestu. Sügiseti on näitlejad äärmiselt hoiavad ja tekib suuri raskusi kas või näiteks seitsme tegelase samaks ajaks kokkusaamisega.

Kui palju seriaal maksma läheb ja kes finantseerib?

Seriaali eelarve oli 210 000, see on meelelt vähe kuuetunnise lavastuse tegemiseks, kui arvestada viimaste eesti filmide maksumust, mis ulatub juba 7 miljonini. Muidugi, meie eelarves ei kajastu täpselt kõik võimalikud kulutused: osa tehnikatunde ja palgad ei tule sellest. Eesti Televisiooni raha moodustab umbes kolmveerandi seriaali maksumusest. Lisaks toetas meid Hoiupank 45 500 krooniga - võitsime nimelt sponsorrahade jagamiseks nende korraldatud konkursi. Veel on meid tõhusalt aidanud "Eesti Värvi", kes tegelikult pani esimesena öla alla ja ütles, et saame alati neilt seda värvi, mida vajame. Nad on sõna pidanud. Kuid värve kulub meil tohutul hulgal kõikvõimalikeks remonditöödeks.

Sponsoritena võib nimetada samuti paljusid asutusi ja eraisikuid, kes on andnud oma maja või aeda kasutada kas siis päris muidu või sümboolse tasu eest.

Samas oli üks teinegi kogemus, mis lausa lõbusas. Olime välisvõttel ühe superilusa, linnavalitsuse bilanssi kuuluva väliskülaliste residentsi juures Sargava alleel. Puude lehed juba langesid, meil oli aga tarvis suve filmida. Vajasisime hädasti luuda, et lehed kokku pühkida. Saatsin assistendi sellest ilusast vastasmajast luuda küsima. Ja siis selle hooldaja ütles: "Noormees, luudade laenamise aeg on möödas," ega andnudki luuda.

Lõpetuseks. Miks ikkagi valisite "Wikmani poiste" peategelase Jaak Sirkli ossa just Mait Malmsteni?

Nagu ütlesin, langes Maidu puhul enam-vähem kokku Krossi antud väline kirjeldus. Uuris fotode järgi, milline võiks olla Sirkel, mis on talle näkku kirjutatud. Romaanis kujutab Jaak endast teatud määral poiste liidrit, ta lahendab tekkinud konfliktid küllalt diplomaatiliselt. Malmsten tundus mulle Jaaguga sarnane olevat: ta on samuti kiirelt reageeriv, kerge keelega, elus väga vaba suhtleja. Temaga on alati lahe vestelda ja kerge olla, ta on alati meeldivas tujus. Peale välimuse sai kindlasti seegi otsustavaks.

Riksi ehk Richard Laasiku ossa Indrek Sammulit valides patustasin küll pisut Krossi vastu. Ma ei arvestanud Riksi puhul niivõrd kirjaniku remarket, kuivõrd just püüdsin mõelda vaataja seisukohalt, et milline peaks olema Jaagu võistleja sellise huvitava ja keerulise neu juures, nagu seda on Virve.

Küsitlenud SULEV TEINEMAA

VILJA PALMI LAVASTUSED JA FILMID

1983 "Mona Lisa". Telelavastus Raimond Kaugveri jutustuse järgi. (Lavastaja.)

1984 "Gaudeamus IX". Dokumentaalfilm. (Režissöör.)

1985 "Kahe kodu ballaad". Kahescerialine telemängufilm. (Režissöör; režissöör-lavastaja: Ago-Endrik Kerge.)

1986 "Võtmeküsimus". Telemängufilm. (Režissöör; režissöör-lavastaja: Ago-Endrik Kerge.)

1988 "Narva kosk". Kahescerialine telemängufilm. (Režissöör; režissöör-lavastaja: Ago-Endrik Kerge.)

"Wikmani poisid". Virve Pukspuu (Liina Olmaru).

1989 "Kohtume alleel". Telelavastus Juozas Montvila teose järgi. (Lavastaja.)

1990 "Inimese hääl". Telelavastus Jean Cocteau näidendi järgi. (Lavastaja.)

1990 "Kummaline Mrs Savage". Kaheosaline telelavastus John Patricki näidendi järgi. (Lavastaja.)

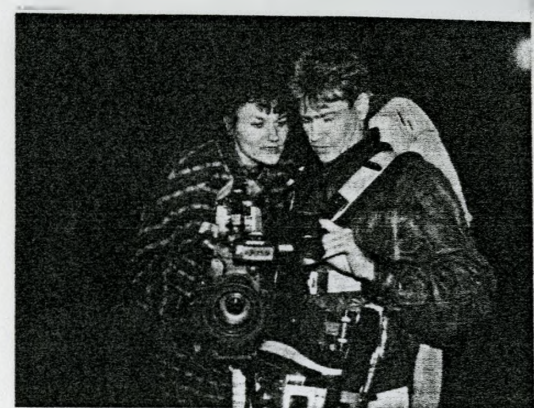
1991 "Kohus". Telelavastus Leo Agreni jutustuse järgi. (Lavastaja.)

1991-1992 "Soomepoisid". Kolmeosaline dokumentaalfilm. (Stsenarist ja režissöör.)

1993 "Ükskord elus oli nii...". Portreefilm Salme Reegist. (Stsenarist ja režissöör.)

1993 "Kas te armastate papagoisid?" Telelavastus Enn Vetemaa järgi. (Lavastaja.)

S. T.

"Wikmani poiste" režissöör Vilja Palm ja operaator Aarne Kraam.

R. Lillmaa fotod

VILJA PALM on sündinud 12. mail 1957 Tallinnas. Lõpetanud Leningradi Riikliku Teatriinstituudi tele-režissöörina 1983. Aastal 1982 asus tööle Eesti Televisiooni kunsti- ja kirjandussaadete peatoimetuse režissöörina, kus tegi mitmeid saatesarju ja üksiksaateid. Pärast "Teleteatri" moodustamist 1988. aastal töötas seal režissöörina, praegu ka pearežissöörina.

Teleseriaal "WIKMANI POISID" Jaan Krossi samanimelise romaani põhjal. Režissöör Vilja Palm, operaator Aarne Kraam, kunstnik Tiit Ubi, helilooja Sven Grünberg, režissööri assistent Peep Viljamäe, helirežii: Jaak Elling ja Toomas Vimb, kunstnik-jumestaja Heli Prinzhthal, kostümeerija Liivi Olvik, valgusmeisterid Jüri Hindremäe ja Raul Priks, rekvisiitor Mai Mikiver, monteeriija Ahti Tubin, administraator Katrin Kuusik, toimetaja Hanneli Reili. Wikmani poisid: Mait Malmsten (Jaak Sirkel), Indrek Sammul (Richard Laasik), Marko Matvere (Penno), Ain Mäeots (Juhan Pukspuu), Lauri Laos (Rumma), Meelis Muhu (Vare), Tiit Kikas (Jauram), Meelis Pai (Koorman). Õpetajad: Mikk Mikiver (direktor hr Johan Wikman), Rudolf Allabert (usuõpetuse õpetaja, piiskoplik vikaar hr Tooder - Usukannataja), Madis Kalmet (inspektor hr Ambel), Enn Kraam (latinist hr Markson - Plebs), Andres Noormets (eesti keele õpetaja, magister hr Kõiv - Kõtsberg), Jaan Rekkor (usuõpetaja, magister hr Saul - Kondiiter), Peeter Kard (gümnaasiumi uus direktor hr Puhm - Tuhm), Toomas Kreen (saksa keele õpetaja hr Kraift), Rein Oja (kehalise kasvatususe õpetaja, magister hr Pahkla), Maria Klenskaja (inglise keele õpetaja prl Jakovleva - Viruskundra), Luule Komissarov (prantsuse keele õpetaja Madame - tädi Lüllii), Aarne Üksküla (füüsika õpetaja hr Hellmann - Tolmuahv), Mati Klooren (matemaatika õpetaja hr Tusam), Rein Laos (kosmograafia õpetaja hr Trump - Briljant). Teistes osades: Liina Olmaru (Virve Pukspuu), Piret Kalda (Aino Pukspuu), Kaie Mihkelson (pr Pukspuu), Mari Lill (pr Laasik), Elle Kull (pr Sirkel), Jüri Krjukov (hr Sirkel), Helene Vannari (Maria), Kalju Orro (kordnik Tuults) jpt. Kestvus umbes 6 tundi. "Teleteater", 1994-1995.